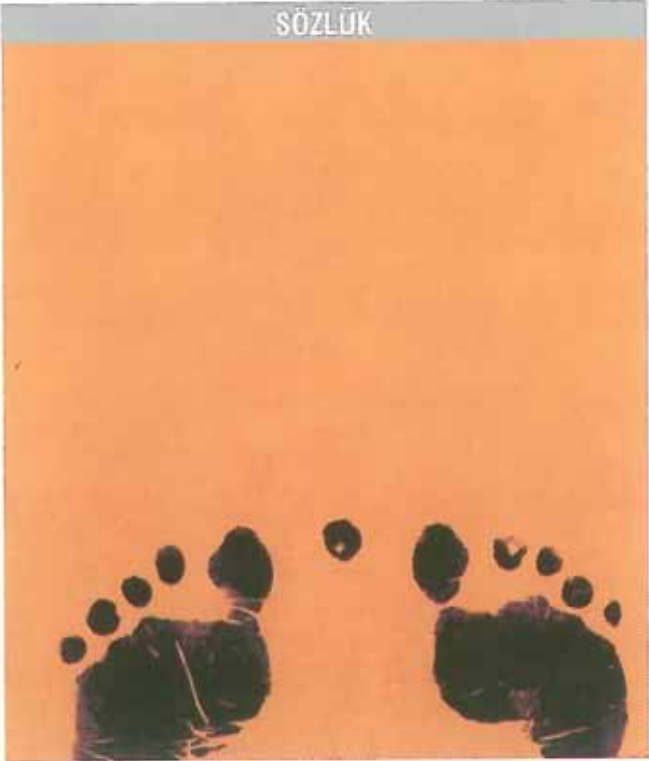

ALİ PÜSKÜLLÜOĞLU
EREĞLİ YOKKEN
ARMUDUN ADI NEYDİ

ÇALIMLI SÖZLER KİTABI

♥
CAN

SÖZLÜK

Ali Püsküllüoğlu
EREĞLİ YOKKEN
ARMUDUN ADI
NEYDİ

ÇALIMLI SÖZLER KİTABI

Can Yayınları: 1530

Yaşam: 103

© Ali Püsküllüoğlu, 2005

© Can Sanat Yayınları Ltd. Őti., 2005

1. basım: Aralık 2005

2. basım: Nisan 2006

Yayına Hazırlayan: Faruk Duman

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Serap Bertay
Düzeltili: Nurten Sönmezcan
Montaj: Mine Sarıkaya

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı: Özal Basımevi
Cilt: Yıldız Mücellit

ISBN 975-07-0590-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŐTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Ali Püsküllüoğlu
EREĞLİ YOKKEN
ARMUDUN ADI
NEYDİ

ÇALIMLI SÖZLER KİTABI

SÖZLÜK

CAN YAYINLARI

ÇALIMLI SÖZLER KİTABI

Sözlük çalışmalarım sırasında rastladıkça gülümseydiğim hoş sözleri bir yana ayırdım. Bunların kimileri sözlüklere bile girmiş sözlerdi.

“Abacı kebeci, sen neci?”

Bugün abacı da, kebeci de yok ama halkın sözü sözlükte yaşıyor.

Bence hoş bir söz.

“A köse, sayılmadık kaç tel sakalın var?” hoş bir söz.

“Baz bazla, kaz kazla, kel tavuk topal horozla,” ya da “Beğenmeyen küçük kızını vermesin,” gibi nicele-ri...

Sözlüklerde ararsanız daha böyle pek çok hoş söz bulursunuz. Onlar halkın yaratıcılığını belgeler. Ama halk, onları yaratırken de bıyık altından gülümser gibidir.

Bunu da duyumsarsınız.

Halkın bu tür sözlerinin hepsi yazıya geçmiş midir?

Konuşma dilinde var olanlar örneğin.

Bunların bir bölümü varsa da birçoğu sözlüklerde bulunmuyor. Sözlükçüler de haklı, bunların kimilerini bir sözlük düzeni içinde vermek, onların karşısına yöntem sorunları çıkarabiliyor. Kimilerini alamıyorlar.

Örneğin şunları sözlüğe almak, sözlükçüleri düşündürür: “Babanın malı mı?”, “babam mezardan kalksa”, “bırak dağınık kalsın”, “bir nal bulduk, üç nalla bir at kaldı”, “doktor ne yerse yesin dedi”, “göbeğin bana mı bağlı?”, “Hasan almaz basan alır”, “haydi canım sen de”, “kasaba et borcum yok”, “paran kadar konuş!”, “parayla mı?”, “saldım çayıra, Mevla kayıra”, “şimdiki aklım olsaydı”, “yer misin yemez misin”... Oysa bunları sık sık duyarız, çoğunu biliriz, yeri geldikçe de kullanırız. Anlamsız olmadıkları gibi, konuşmaya renk katarlar, dilde akıcılık sağlarlar. Konuşmanın bağlamı içinde kolayca anlaşılırlar.

Şu sözleri hoş bulmaz mısınız?

Ciddi misin flört mü ediyorsun?

Cin şişeden çıktı.

Ektiğim biçtiğim nohut, çarşıya geldin de leblebi mi oldun?

Deh demiş dünyayı çüş diye sen mi durduracaksın?

Gelin oldun kız oldun bir öpücüğünü görmedik.

Gelin oynamayı severdi, güveyi de çalgıcı çıktı.

Getir bana hidrellezi, sana göstereyim yazı.

Kalmadı köz, tükendi söz, kalkın gidin siz, yatacağız biz.

Kırık bana bugün lazım, yarın kocam da gelir.

Ömrün uzun, düğünün güzün olsun.

Sam yeli vurmuş mayıs çirozu.

Şu sözlerde gülümseten bir acılık yok mudur?

Az yaşa çok yaşa, akıbet gelir başa.

Doktor ne yerse yesin dedi.

Gelişine varışım, tarhana aşına bulgur aşım.

Hangi dereye gittikse bir kurt karşımıza çıktı.

*Hep bana hep bana değil bir sana bir bana.
Kavanoz götlü dünya.
Şu dağın ardı da gurbet.*

Her biri bir öykü değerinde, çok ilginç sözler de var:

-Aman dayı ölüyorum. -Vallah yeğenim sen bilirsin.

Anam bana kız der ama benim kendime hiç umudum yok.

Babanı öldürdüysem, yemedim, ortada yatıyor.

Baltayı yitirdiğime yanmam, bulan ağzını taşa sürter diye yanarım.

Batarsam da batayım, 25 dirhem daha içyağı alacağım.

Beyden bir at istedim, verirse biner giderim, vermezse döner giderim.

Çalı idi çırpı idi evim idi ya, ayı idi uyu idi erim idi ya.

Çapıtına çuluna âşıklık ne halına.

Davul zurnayla düğün olur da Çingene Ağası'nın haberi olmaz mı?

En güvendiğim babamdı, onu da anamın üstünde gördüm.

Evin evime karşı, bağın bağıma karşı, senin karın öldü, benim kocam öldü, işte böyle Mehmet Ağa...

Geçinmeye niyetin varsa yoğurt yiye ni karıştırma.

Girmedeği bir Gerede zindanı kalmış (onda da altı ay eğlenmiş).

Göbeğin bana mı bağlı?

Güneş doğsun da sabah olmasın varsın.

Hangi keşişin öldüğünden haberi yok, "vay Vartan!" (ya da vay Vasili!) diye ağlıyor.

Horasan'da halı dokunduğunu iştmiş ama enine mi, uzununa mı bilmiyor.

Mademki almayacaktın, pekmezime neden su kattırdın?

Sen garip bir Çingene'sin, gümüş zurna nene gerek. Serçe demiş ki, "günde bir batman yağım eriyor."
-Yere giresin, senin bir batman neren gelir?

Verdiğin bir yumurta öldürdün dürte dürte.

Bunların ve benzerlerinin bir sözlük düzeni içinde sunulmasının, özellikle de tanımlanmalarının güçlükler çıkaracağını biliyorum. Onun için sanki bir sözlük düzenliyormuş, tanımlamaya da çalışmadan tanımlıyormuş gibi yapıp bu hoş sözlerle sizleri gülümsetmek istedim. Yani tanımları tanım değil, bir gülmece ögesi olarak düşünmenizi dilerim. Bir kez daha belirteyim, amacım bu sözlere bir başka gözle de bakmamızı sağlamak.

Bu bir sözlük değil, halkın hoş sözlerinin küçük bir derlemesi. Yani bir şakacı sözler, çalınmış sözler kitabı. Halk bunları çoğunlukla şaka olarak, şaka yollu kullanır. Onların (hepsinin değil; çünkü hepsini derlemeye benim gücüm yetmez) bir arada bulunması da hoş olur, diye düşündüm. Bu düşünce beni birkaç yıldır zorlayıp durdu. Sonunda bu küçük derleme ortaya çıktı.

Onu sizlere sunuyorum, bu hoş sözleri okuyun ve gülümseyin diye...

Ali Püsküllüoğlu
Ankara, 21 Şubat 2005

A

A köse, sayılmadık kaç tel sakalın var?

Kaldıysa ben de saymak isterim yani.

Aba bulamaz etine, atlas yamar götüne.

Ne bulursa onu yamayacak elbet.

Abacı kebeci, sen neci?

İşime karışma kardeşim!

Abası yok, poyraza karşı gider.

Poyraz sert eser, üşür, söyleyin de kürkünü giysin.

Abayı yaktı Fatmacığın bezine.

Haspa da iyi giyinmiş hani, aba yakılmaz mı?

Abdal olup da kırmızı kayışlı davul mu çalacaksın?

Ne kadar çalışsan zengin olamazsın, iyisi mi boş ver arkadaş.

Abdala malum olur.

Aptal olana yani.

Abdalın dostluğu köy görününceye kadar.

Dostluk dediğin böyle olur işte.

Abdalın karnı doyunca gözü pabucunda olur.

O zaman karnını çabuk doyurma ki onunla biraz daha çene çalabilesin.

Abdalın karnı doyunca gözü yolda olur.

bkz. Abdalın karnı doyunca gözü pabucunda olur.

Acemi adamın elinde am ağaca çıkar.

İndirebilirsen indir o zaman.

Acemi erkekten kadın bile korkar.

Aman bir yaramazlık çıkmasın diye...

Acemi katır kapı önünde yük indirir.

Beceriksiz insan ne yapar peki?

Acı patlıcanı kırağı çalmaz.

Bu demektir ki patlıcanlar her şeye alışkıdır.

Acıdım am verdim, adım orospu kaldı.

Kimseye acımayacaksın arkadaş!

Acıkacağı diye sıçmaya korkar.

Pintiliğinden değil canım, korkusu ortalığı pisleyeceğinden.

Aç aç ile yatınca arada dilenci doğar.

Samanlık seyran olsa da, yoksul olan o işte geleceği de düşünsün yani.

Aç koynunu kuş konsun.

Aşk olsun. Vallahi şaka, kuş konacağı yeri bilir.

Aç köpek fırın deler.

O zaman fırıncı da köpeği aç bırakmasın.

Aç it fırın deler.

bkz. Aç köpek fırın deler.

Aç tavuk kendini arpa ambarında sanır.

Bırak sansın. Düşten kim zarar görmüş ki?
Aça dokuz yorgan örtmüşler, yine uyuyamamış.

Birkaç yorgan daha yok muymuş?
Açıkgözleri jandarma yazıyorlar.

Yok, kalsın. Dağ taş dolaşacak halim yok.
Açıktaki bir şey mi gördün?

Ne sırtıyorsun be!
Açtı ağzını yumdu gözünü.

Ağzını açtığına, gözünü yumduğuna göre yiyecek bir şeyler istiyor. Yoksa fena yapar ha!

Açtırma kutuyu söyletme kötüyü.
Bulaşma ona. Bırak ne hali varsa görsün.

Ad Ayşe'nin, amcık Menekşe'nin.
Ayşe'de ondan yok muymuş ki?

Adamın ne diyeceği ağzının davisından belli olur.
bkz. Adamın Ömer diyeceği ağzını büzüşünden belli olur.

Adamın Ömer diyeceği ağzını büzüşünden belli olur.

Adam ya başka bir şey söyleyecekse?
Adam ol da yüreğimin yağını ye.

Sende umut yok, adam olmazsın arkadaş.
Adam sana, "eve girme!" diyor, sen diyorsun, "paltomu nereye asayım?"

Amma anlayızsızsın be kardeşim!
Adam sandık eşeği, alnımıza dokundu taşığı.

Kabahat onun mu yani?
Adamakla mal tükenmez.
Öyleyse ada adayabildiğin kadar.

Adamlık bende kalsın.

Ona ne yapacağımı çok iyi bilirim ama...

Âdet olsa da yemeği manda ile yesek.

Laf dokundurma konuğa, bırak biraz daha yesin.

Adım adım yer edeyim, gör sana neler edeyim.

bkz. Dur kendime yer edeyim, gör (bak) sana neler edeyim.

Adımız orospuya çıktı, amımız sik görmedi.

Ne diyelim, karaçalanlar utansın!

Ağaca balta vurmuşlar, “sapı bedenimden,” demiş.

İnsan hısm akrabasından çeker ne çekerse mi demiş ağaç?

Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur.

Oğlak dala bakmasın dersiniz, dalı kesip önüne koyacaksınız.

Ağaç ne kadar uzasa göğe eremez.

*Ama ya ereceğini sanıyorsa? Uzamasını durdur-
sun mu yani?*

Ağaçtan ata binesin.

“Ölesin,” desene şuna...

Ağanın eli tutulmaz.

Pinti ise o başka.

Ağır ol molla desinler.

Kime “molla” dendiği anlaşıldı.

Ağır otur molla desinler.

bkz. Ağır ol molla desinler.

Ağız kavafı.

Çok konuşursan da geveze derler.

Ağız tamburası çalmak.

Bir yandan titremek, bir yandan da “Tamburamın ince uzun teli var” şarkısını söylemek.

Ağıza tat boğaza feryat.

“Tat” ile “feryat” uyağı çok güzel olmuş demek.

Ağlama ölü için, ağla deli için.

Bu öğüdüm kulağına küpe olsun, e mi?

Ağlayak da gözden mi olacak, ölek de candan mı olacak?

bkz. Ağlayıp da gözden mi olalım?

Ağlayıp da gözden mi olalım?

Doğru. En iyisi ağlamamak elbette.

Ağzı burnu çarşamba pazarına dönmek.

Pazara gidince olur böyle şeyler.

Ağzı olan konuşuyor.

Ne yani, elbette konuşacak. Ağız konuşmak için değil mi ki?

Ağzı süt kokuyor.

Demek ki çok süt içmiş, rakı kokacak değil ya!

Ağzımla diyeyim de neremle yiyeyim?

Yine ağzınla ye.

Ağzımla diyim (de) neremle yiyim?

bkz. Ağzımla diyeyim de neremle yiyeyim?

Ağzına bir parmak bal çalmak (birinin).

Ve onu o kimseye Anzer balı diye yutturmak.

Ağzına bir parmak bal sürmek (birinin).

bkz. Ağzına bir parmak bal çalmak (birinin).

Ağzına bir zeytin verip altına bir tulum tutmak (birinin).

“Bir zeytinden bir tulum fıski olur mu?” demek, olmasını beklemek.

Ağzından çıkan kulağın duyuyor mu?

Duymuyorsan demek ki sağırsın!

Ağzından çıkan kulağın duysun.

bkz. Ağzından çıkan kulağın duyuyor mu?

Ağzından yel alsın.

Böyle şeyler söylenir mi? Hem de yel değil fırtına alsın.

Ağzını poyraza açmak.

Ağız dolusu poyraz yutmak.

Ağzının fermuarını çekmek.

Pantolon fermuarını da açık unutmamak.

Ahırda yatar, düşünde padişah görür.

Ne yani, yoksullar hiç mi düş görmesin?

Ahmak gelin yengeyi halayığı sanır.

Yenge, “kız, ben yengeyim,” dese ağzında mı kalır? Madem yengedir, deyiversin.

Ahrette iki elim yakanda olacak.

O zaman elimden kurtulamazsın, görürsün gününü.

Ahrette iki elim yakasında olacak.

bkz. Ahrette iki elim yakanda olacak.

Ak sakaldan yok sakala geçmek.

Yalnız sakalı olsa, saçı da elden gitmek.

Akıl akıl, gel çengele takıl.

Bu akıl gelmeyecek. Bari siz bana bir akıl verin.

Akıl dağıtılırken değirmene karpuz öğütmeye gitmiş.

Ne yapsın, önce iş.

Akıllı düşününceye kadar deli oğlunu everir.

Deliye boşuna deli dememişler.

Akıllı köprü arayınca dek deli suyu geçer.

bkz. Akıllı düşününceye kadar deli oğlunu everir.

Aksak eşekle yüksek dağa çıkılmaz.

Doğru. Eşekten inip yürümeyi becermek de gerekir.

Akşamdan sonra sabahın hayrolsun (ya da hayrola).

"Günaydın"ı vaktinde söyle ki yerini bulsun.

Al Allah delini, zapteyle kulunu.

Kulun zırdeli, onu ancak sen tutabilirsin Tanrım!

Al başına belayı.

Neden alayım?

Al benden de o kadar.

Yani ne kadar?

Al bundan da beş paralık.

Zaten çok ucuz.

Al eline kalemi, yaz başına geleni.

Anı yazmak modasına sen de katıl.

Al giymedim ki alınayım.

Bana ne!

Al gülüm ver gülüm.

Doğrusu güzel alışveriş oldu.

Al kiraz üstüne kar yağmış.

Yağamaz mı yani?

Al sana bir kaya, nerene dayarsan daya.

Benden bu kadar.

Al takke ver külah.

Çok iyi bir alışveriş oldu vallah!

Alanla satan bilir, kadınla yatan bilir.

Kimse bilmez ama...

Alan razı, satan razı.

İşlerine karışma, sana ne.

Ala keçi can derdinde, kasap yağ (et) derdinde.

Herkesin kendine göre bir derdi olur elbette.

Ala keçi her vakit püsküllü oğlak doğurmaz.

Kimi zaman da alaca bulaca oğlak doğurur.

Alaca dana, ak buzağı sade sizde mi var?

Ne sandın? Onlar bizde de var.

Alın da kaçan mı?

Bırakırsan, görürsün.

Alışmadık götte don durmaz.

Her şeye alışmalı yani.

Allah Allah.

Şaşılacak ne var ki?

Allah bir dediğinden gayrı (başka) sözüne inanılmaz.

Çok yalancının biri desene şuna.

Allahım sen bilirsin.

Yoksa ben ona yapacağımı bilirim.

Allah kardeşi kardeş yaratmış, kesesini ayrı yaratmış.

Herkes kendi kesesinden yesin diye.

Allah köre nasıl bakarsa kör de Allah'a öyle bakar (mış).

İyi bakışlar olsun.

Allah'ın ondurmadığını Peygamber sopa ile kovar.

Böylece dokuz köyden kovulmuş olur; "onuncu köy"ün de zaten sahibi vardır. Bekir Coşkun.

Alt yanı bağlar gazeli.

Sonrasını ise kimse bilemez.

Alt yanı kiraz bahçesi.

Daha ötesi de umarım gül bahçesidir.

Alt yanı çıkmaz sokak.

Araba dönemez, onun için girme.

Altı aylık seyisliği var, kırk yıllık fışkı karıştırır.

Belki boncuk arıyordur.

Altı sakalım, üstü bıyığım.

Kurtulmak için ikisini de tıraş mı etsem?

Altından atını aldım da seni yayan mı koydum?

Atın işte orada duruyor, bin git kardeşim!

Altta kalanın canı çıksın.

Ben nasıl olsa üste çıkarım!

-Aman dayı ölüyorum. -Vallah yeğenim sen bilirsin.

Dayıya bak dayıya!

Amasya'nın bardağı, biri olmazsa bir daha.

Amasya'nın elması da boldur.

Amin diyecek dua demiyorsun ki!

Bildiğim duayı oku da amin diyeyim!

Anam avradım olsun.

Sormazlar mı a kaba adam, baban ne der buna?

ALİ PÜSKÜLLÜOĞLU

EREĞLİ YOKKEN ARMUDUN ADI NEYDİ

ÇALIMLI SÖZLER KİTABI

SÖZLÜK

Ali Püsküllüoğlu'nun Çalımlı Sözler Kitabı alt başlığını verdiği bu kitap, benzerine az rastlanır bir sözlük. Püsküllüoğlu, sözlük çalışmaları sırasında rastladığı birtakım sanatlı söz dizilerini bir kenara not etmiş. Bu sözler, bildiğimiz tanımlara uymuyor; atasözü değil, deyim değil, ama neredeyse kalıplaşmış birtakım esprili, hoş

sözler. Bu 'çalımlı' sözler sonuçta bir kitaba dönüşmüş, ortaya çok değerli, çok ilginç bir çalışma çıkmış: *Ereğli Yokken Armudun Adı Neydi*. Anadolu'nun hemen hemen her yerinden derlenmiş bu söz demeti, mücevher değerinde; her okurun, her öğrencinin, dilini seven herkesin yararlanacağı, yanında taşıyacağı bir kaynak. İşte size bu güzel sözlükten iki örnek: *Beyden bir at istedim; verirse binerim, vermezse dönerim. / Babam öldürdüysem yemedim, orada yatıyor.*

KAPAK RESMİ: MICHAEL RAFELSEN

ISBN 975-07-0590-4

9 789750 705908

<http://www.canyayinlari.com>